

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه صنعتی اصفهان
دانشکده کشاورزی

بررسی آثار اقتصادی و اجتماعی گردشگری بر توسعه مناطق روستایی استان
مازندران
(مطالعه موردی دهستان کسلیان)

پان نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی
اسماعیل ایزد

استاد راهنما
دکتر دق ابراهیمی

دانشگاه صنعتی اصفهان
دانشکده کشاورزی

پان‌نامه کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی آقای اسماعیل ایزد
تحت عنوان

**بررسی آثار اقتصادی و اجتماعی گردشگری بر توسعه مناطق روستایی استان
مازندران
(مطالعه موردی دهستان کسلیان)**

در تار. توسط کمیته تخصصی زیر مورد بررسی و تصویب نهایی قرار گرفت.

دکتر محمد صادق ابراهیمی - استاد راهنمای پایان؛

دکتر . - استاد مشاور پایان؛

دکتر سید احمد خاتون آبادی - استاد داور داخلی

دکتر حسن کریم مجنی - استاد داور

دکتر احمد ریاسی سرپرست تحصیلات تکمیلی دانشکده

تشکر و قدردانی

لازم است بی نهایت قدردانی و تشکر خویش را به خاطر راهنمایی های صبورانه و زحمات بی دریغ استاد گراتقدم جناب آقای دکتر محمد صادق ابراهیمی ابراز نمایم، که علاوه بر رهنمون های علمی، درس زندگی نیز به من آموختند. از خداوند منان توفیق روز افزون و موفقیت های بیشتر در تمام مراحل زندگیشان را آرزومند می باشم.

از جناب آقای دکتر علی یوسفی که مشاوره پایان نامه را عهده دار بودند و از جناب آقای دکتر احمد خاتون آبادی و جناب آقای دکتر حسن کریم مجنی که زحمت داوری این پایان نامه را بر عهده داشتند نیز کمال قدردانی را می نمایم.

بر دستان پر مهر و عطوفت پدر و مادر مهربانم که همواره در مسیر زندگی روشن گر راه زندگی ام بودند، بوسه می زنم، و برای آنان آرزومند طول عمر و سلامتی در سایه توجه خداوند بزرگ را دارم.

همچنین بر خود لازم می دانم تا از برادر و خواهر عزیزم و نیز از تمامی دوستان گرانمایه ام که روزهای خوشی را با آنان سپری نمودم، نیز تشکر نمایم. از تمامی اهالی باصفای روستاهای دهستان کسلیان که از همکاری و راهنمایی های بی دریغ آنان در انجام این مطالعه بهره بردم نیز بسیار سپاسگزار می باشم.

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوریهای ناشی از تحقیق موضوع این
پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه صنعتی اصفهان است.

:

پدر و مادرم عزیز و گراتقدم که همواره روشنگر راه زندگانی ام بودند

عنوان

.....	
.....	فهرست جداول
.....	فهرست اشکال
.....	چکیده
.....	اول:
.....	- -
.....	- بیان
.....	- اهداف
.....	- - هدف کلی
.....	- - ا، اف اختصاصی
.....	- - ضرورت انجام
.....	- - محدودیت‌های تحقیق
.....	- - کاربرد پژوهش
.....	- تعاریف
.....	دوم: بررسی
.....	
.....	روستا و دهستان
.....	- - روستا
.....	- - دهستان
.....	- ، توسعه پایدار و توسعه روستایی
.....	- - مفهوم توسعه
.....	- - مفهوم توسعه پایدار
.....	- - مفهوم توسعه روستایی
.....	- - ارتباط گردشگری و توسعه روستایی
.....	- - مفهوم و تعریف گردشگری
.....	مفهوم گردشگری
.....	- - انواع گردشگر

- الف) بندی گردشگران بر حسب نوع گردشگر
- ب) بندی گردشگران از نظر جاذبه‌های گردشگری
- گردشگری طبیعی
- گردشگری فرهنگی (تاریخی)
- گردشگری مذهبی
- - - - - توریسم پایدار
- - - - - آثار اقتصادی گردشگری
- - - - - آثار اجتماعی و فرهنگی گردشگری
- - - - - صنعت توریسم در ایران
- - - - - گردشگری روستایی
- - - - - مفهوم و تعریف گردشگری روستایی
- - - - - آثار اقتصادی گردشگری در روستاها
- - - - - آثار اجتماعی گردشگری در روستاها
- - - - - مروری بر مطالعات پیشین
- - - - - تحقیقات پیشین در ایران
- - - - - تحقیقات پیشین در سایر نقاط جهان
- سوم: مواد و روش**
- - - - - نوع و روش پژوهش
- - - - - روش‌های
- - - - - تحقیق کاربردی
- - - - - کتابخانه‌ای
- - - - - میدانی
- - - - - روش و ابزار گردآوری اطلاعات
- - - - - مشاهده
- - - - - انواع سوال‌های پرسشنامه
- - - - - سوال‌های بسته
- - - - - مقیاس لیکرت
- - - - - سوال‌های باز

- - فرضیات تحقیق.....
- -
- - انواع متغیرها بر حسب کارکرد آنها در فرآیند تحقیق.....
- - انواع متغیرها بر حسب سطح سنجش آن،
- - جامعه آماری
- - نمونه آماری
- - روش نمونه گیری
- - گیری طبقه‌بندی شده
- - روش برآورد حجم نمونه
- - پایایی و روایی تحقیق.....
- - پایایی ابزار سنجش
- - روش آلفای کرونباخ.....
- - روایی ابزار سنجش
- - رچوب تحلیلی تحقیق
- - تحلیل و آزمون‌های تحقیق
- - تحلیل یک متغیره
- - تحلیل دو متغیره
- - بستگی
- - الف) ضریب همبستگی پیرسون.....
- - ب) ضریب همبستگی کندال
- - ج) ضریب همبستگی اسپیرمن.....
- -
- - الف) آزمون t.....
- - ب) آزمون من‌ویتی.....
- - ج) آزمون کروسکال والیس
- -
- - الف) تهیه ماتریس همبستگی.....
- - ب) استخراج عامل،
- - ج) های چرخش،
- - د)
- - معرفی جوامع مورد مطالعه

- - - دهستان کسلیان
- - - ها و ویژگی های توریسمی دهستان کسلیان
- - - معرفی روستاهای مورد مطالعه

..... اتو
 بهمنان

..... مجموعه روستایی لولاک، کلا و پاشاکلا

فصل چهارم: نتایج و بحث

- - -
- - - های توصیفی
- - - ترکیب سنی و جنسی اعضای جامعه
- - - توزیع افراد نمونه بر اساس وضعیت تاهل
- - - توزیع فراوانی نمونه آماری بر اساس تعداد اعضای خانواده
- - - توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس وضعیت شغلی
- - - توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس سطح تحصیلات
- - - ترکیب دسته بندی روستاها و تعداد نمونه،
- - - اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار ورود گردشگر به روستاهای دهستان کسلیان
- - - اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار مثبت ورود گردشگر به دهستان کسلیان
- - - الف) اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار مثبت ورود گردشگر به روستاهای نمونه تاریخی دهستان
- - - ب) اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار مثبت ورود گردشگر به روستاهای نمونه مذهبی دهستان
- - - ج) اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار مثبت ورود گردشگر روستاهای نمونه طبیعی دهستان
- - - اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار منفی ورود گردشگر به دهستان کسلیان
- - - الف) اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار منفی ورود گردشگر به روستاهای نمونه تاریخی دهستان
- - - ب) اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار منفی ورود گردشگر به روستاهای نمونه مذهبی دهستان
- - - ج) اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار منفی ورود گردشگر به روستاهای نمونه طبیعی دهستان
- - - آزمون کروسکال والیس بر روی شاخص های تحقیق
- - - آزمون معنی داری کروسکال والیس بر روی شاخص های اثر گذار مثبت ورود گردشگران
- - - آزمون معنی داری کروسکال والیس بر روی شاخص های اثر گذار منفی ورود گردشگران
- - - آزمون همبستگی بر روی متغیرهای تحقیق
- - - آزمون همبستگی بین متغیرهای تحقیق در روستاهای دارای جاذبه تاریخی دهستان

- - - آزمون همبستگی بین متغیرهای تحقیق در روستاهای دارای جاذبه مذهبی دهستان
- - - آزمون همبستگی بین متغیرهای تحقیق در روستاهای دارای جاذبه طبیعی دهستان
- - - آزمون همبستگی بین متغیرهای تحقیق در روستاهای دهستان کسلیان
- - - تحلیل عاملی شاخص‌های تحقیق در طبقه‌بندی‌های مختلف روستاهای دهستان کسلیان
- - - تحلیل عاملی آثار ورود گردشگران به روستاهای نمونه تاریخی دهستان کسلیان
- - - الف) ملی حیطه آثار مثبت ورود گردشگران به روستاهای نمونه تاریخی دهستان
- - - ب) تحلیل عاملی حیطه آثار منفی ورود گردشگران به روستاهای نمونه تاریخی دهستان
- - - تحلیل عاملی آثار ورود گردشگران به روستاهای نمونه مذهبی دهستان کسلیان
- - - الف) تحلیل عاملی حیطه آثار مثبت ورود گردشگران به روستاهای نمونه مذهبی دهستان
- - - ب) ملی حیطه آثار منفی ورود گردشگران ؛ روستاهای نمونه مذهبی دهستان
- - - تحلیل عاملی آثار ورود گردشگران به روستاهای نمونه طبیعی دهستان کسلیان
- - - الف) تحلیل عاملی حیطه آثار مثبت ورود گردشگران به روستاهای نمونه طبیعی دهستان
- - - ب) ملی حیطه آثار منفی ورود گردشگران به روستاهای نمونه طبیعی دهستان
- - - تحلیل عاملی آثار ورود گردشگران به روستاهای دهستان کسلیان بدون در نظر گرفتن طبقه‌بندی
- - - الف) ملی حیطه آثار مثبت ورود گردشگران به روستاهای دهستان کسلیان
- - - ب) تحلیل عاملی حیطه آثار منفی ورود گردشگران به روستاهای دهستان کسلیان

گیری و پیشنهادها

- - -
- - - نتایج توصیفی
- - - های استنباطی
- - - بندی از کل مطالب
- - - پیشنهادها
- - - پیشنهادهای کلی
- - - پیشنهادهای اجرایی
- - - پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی
- - -

فهرست جداول

- جدول - اشتغال در بخش توریسم از سال
- جدول - کشورهای که بیشترین درآمد را از جهانگردی بین المللی کسب می (-)
- جدول - سهم خالص توریست در GDP بعضی کشورهای جهان
- جدول - نقش بخش گردشگری در اقتصاد ایران
- جدول - آمار ورود توریست و درآمدهای حاصل از آن در مناطق مختلف جهان ()
- جدول - ایی از مولفه‌ها و نتایج بررسی منابع در مورد آثار گردشگری روستایی
- جدول - ها و متغیرهای مورد سنجش در تحقیق در رابطه با بررسی آثار ورود توریسم بر توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی
- جدول - های مورد بررسی در تحقیق در زمینه سنجش تاثیر گردشگری بر میزان مشارکت و آگاهی روستائیان
- جدول - آلفای کرونیباخ محاسبه شده برای دسته سوالات پرسشنامه
- جدول - چگونگی ساخت تاثیرات مثبت اقتصادی و اجتماعی ورود گردشگران از دیدگاه ساکنین روستای بهمنان
- جدول - چگونگی ساخت تاثیرات اقتصادی و اجتماعی ورود گردشگران از دیدگاه ساکنین روستای بهمنان
- جدول - جمعیت روستاهای دهستان کسلیان بر اساس سرشماری سال
- جدول - توزیع فراوانی سنی پاسخ گویان
- جدول - توزیع فراوانی گویان
- جدول - توزیع فراوانی نمونه آماری بر اساس وضعیت تاهل
- جدول - توزیع فراوانی نمونه آماری بر اساس وضعیت خانوار
- جدول - توزیع فراوانی نمونه آماری بر اساس وضعیت شغلی
- جدول - توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس سطح تحصیلات
- جدول - ترتیب دسته‌بندی روستاهای مختلف و تعداد و درصد ؛ های انتخابی
- جدول - اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار مثبت ورود گردشگر به روستاهای با جاذبه تاریخی
- جدول - اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار مثبت ورود گردشگر به روستاهای با جاذبه مذهبی
- جدول - اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار مثبت ورود گردشگر به روستاهای با جاذبه طبیعی
- جدول - اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار منفی ورود گردشگر به روستاهای با جاذبه تاریخی
- جدول - اولویت بندی دیدگاه ؛ گویان در رابطه با آثار منفی ورود گردشگر به روستاهای با جاذبه مذهبی
- جدول - اولویت بندی دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با آثار منفی ورود گردشگر به روستاهای با جاذبه طبیعی
- جدول - نتایج آزمون معنی داری کروسکال والیس بر روی شا. های اثرگذار مثبت ورود گردشگران بر روی روستاهای گیری شده دهستان کسلیان

- جدول - نتایج آزمون معنی‌داری کروسکال والیس بر روی شاخص‌های اثرگذار منفی ورود گردشگران بر روی روستاهای
گیری شده دهستان کسلیان
- جدول - نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای معنی‌دار تحقیق در روستاهای با جاذبه تاریخی دهستان کسلیان
- جدول - نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای معنی‌دار تحقیق در روستاهای با جاذبه مذهبی دهستان کسلیان
- جدول - نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای معنی‌دار تحقیق در روستاهای با جاذبه طبیعی دهستان کسلیان
- جدول - نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای معنی‌دار تحقیق در روستاهای دهستان کسلیان
- جدول - متغیرهای ناشی از آثار مثبت ورود گردشگران به روستاهای تاریخی و میزان بارهای عاملی بدست‌آمده از ماتریس
.....
- جدول - متغیرهای ناشی از آثار منفی ورود گردشگران به روستاهای تاریخی و میزان بارهای عاملی بدست‌آمده از ماتریس
.....
- جدول - متغیرهای ناشی از آثار مثبت ورود گردشگران به روستاهای مذهبی و میزان بارهای عاملی بدست‌آمده از
.....
- جدول - متغیرهای ناشی از آثار منفی ورود گردشگران به روستاهای مذهبی و میزان بارهای عاملی بدست‌آمده از ماتریس
.....
- جدول - متغیرهای ناشی از آثار مثبت ورود گردشگران به روستاهای طبیعی و میزان بارهای عاملی بدست‌آمده از ماتریس
.....
- جدول - متغیرهای ناشی از آثار منفی ورود گردشگران به روستاهای طبیعی و میزان بارهای عاملی بدست‌آمده از ماتریس
.....
- جدول - نتایج کلی عوامل اصلی تاثیرگذار مثبت و منفی ورود توریسم با توجه به جاذبه غالب گردشگری با استفاده از
تکنیک تحلیل عاملی
- جدول - متغیرهای ناشی از آثار مثبت ورود گردشگران به روستاهای دهستان و میزان بارهای عاملی بدست‌آمده از ماتریس
.....
- جدول - متغیرهای ناشی از آثار منفی ورود گردشگران به روستاهای دهستان و میزان بارهای عاملی بدست‌آمده از ماتریس
.....

فهرست اشکال و نمودارها

- گردشگری پایدار.....
- تعامل گردشگری و برنامه‌ریزی و رسیدن به ابعاد توسعه
- راهکارهای رسیدن به گردشگری پایدار و در نتیجه توسعه پایدار.....
- چرخه جهانگردی و فرهنگ.....
- مفهوم و عناصر مرتبط با گردشگری روستایی.....
- رابطه متقابل نمونه آماری و جامعه آماری.....
- نمودار - نمودار توزیع فراوانی سنی پاسخ‌گویان.....
- نمودار - نمودار توزیع فراوانی اعضای خانوار پاسخ‌گویان.....
- نمودار - نمودار توزیع فراوانی ها بر اساس وضعیت شغلی.....
- نمودار - نمودار توزیع فراوانی نمونه‌ها بر اساس سطح تحصیلات.....
- نمودار - نمودار توزیع فراوانی نمونه‌ها در حیطه‌های مختلف.....
- نمودار - نمودار توزیع فراوانی نمونه، در روستاهای انتخابی.....
- نمودار - عوامل مثبت حاصل از تحلیل عاملی روستاهای دهستان کسلیان به همراه درصد واریانس این عوامل.....
- نمودار - عوامل ، حاصل از تحلیل عاملی روستاهای دهستان کسلیان به همراه درصد واریانس این عوامل.....
- مهمترین تاثیرات مثبت حاصل از ورود گردشگران به دهستان کسلیان به همراه وزن فاکتورها.....
- مهمترین تاثیرات منفی حاصل از ورود گردشگران به دهستان کسلیان به همراه وزن فاکتور،.....

چکیده

صنعت گردشگری به عنوان صنعتی پویا، بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی کشورها را به خود اختصاص داده است. یکی از انواع گردشگری، گردشگری روستایی است. توسعه گردشگری در مناطق روستایی یکی از مهمترین راهکارهای کاهش فقر روستایی، کاهش مهاجرت و کاهش مشکلات اجتماعی و اقتصادی روستا به شمار می‌رود. این پژوهش به روش پیمایشی انجام گردید، ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بوده که تعداد این پرسشنامه‌ها از طریق فرمول کوکران ۱۹۰ نفر تعیین گردید. برای تعیین پایایی تحقیق نیز تعداد ۲۸ پرسشنامه در روستای مذهبی گردشگری بهمنان در دهستان کسلیان توزیع گردید و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای دسته سؤالات اقتصادی، اجتماعی به ترتیب ۰/۸۷۷، ۰/۷۷۶ محاسبه شد. هدف از انجام این پژوهش ارزیابی نقش گردشگری روستایی بر توسعه اقتصادی - اجتماعی مناطق روستایی دهستان کسلیان در استان مازندران بود که در سه حیطه روستاهای دارای جاذبه تاریخی، مذهبی و طبیعی مورد بررسی و مقایسه قرار گرفت و از طریق آزمون کروسکال والیس و نیز تعیین ضریب همبستگی و استفاده از تکنیک تحلیل عاملی متغیرهای این تحقیق مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج آزمون کروسکال والیس و ضریب همبستگی نشان داد که در سطوح ۹۵ و ۹۹ درصد، ورود گردشگران تاثیرات مثبت و معناداری را بر بهبود درآمد اهالی روستا، توسعه امکانات بهداشتی عمومی، بهبود سیستم دفع فاضلاب و دفع زباله، گسترش مراکز اعتباری، توسعه سکونتگاه‌ها و معابر روستاها، بهبود سیستم‌های ارتباطی، بهبود اشتغال زنان و افزایش شناخت اهالی نسبت به گردشگران و همسازی با آن‌ها داشته است. همچنین نتایج این آزمون‌ها نشان داد که ورود گردشگران آثار منفی و معناداری را بر افزایش دلالتی و قیمت اراضی، کاهش آرامش و آسایش زندگی ساکنین، افزایش اختلافات ملکی، افزایش سرقت و بزهکاری در بین اهالی روستاها، افزایش تمایل اهالی به مهاجرت از روستا، افزایش قیمت کالاها و اجناس مصرفی و کم‌رنج شدن ارزشهای فرهنگی بومی اهالی داشته است. تحلیل عاملی برای هر دسته از روستاهای با غالب گردشگری مذهبی، تاریخی و طبیعی به طور جداگانه محاسبه گردیده و مهمترین عوامل مثبت و منفی ورود گردشگران به این روستاها به همراه درصد واریانس آن‌ها محاسبه گردید. نتیجه تحلیل عاملی برای کل روستاهای دهستان عوامل مثبت ورود گردشگران را به ترتیب در سه عامل توسعه زیرساختی و عمرانی (۳۵٪ واریانس)، توسعه اقتصادی و رفاهی (۱۲٪ واریانس) و توسعه اشتغال (۸/۱٪ واریانس) تعیین نمود. همچنین نتایج تحلیل عاملی، عوامل منفی ورود گردشگران به این دهستان را در سه عامل تخریب فضای کسب و کار (۳۲/۱٪ واریانس)، ایجاد ناهنجاری‌های اجتماعی و زیستی (۱۲/۲٪ واریانس) و تغییر ساختار فرهنگی - جمعیتی (۷/۲٪ واریانس) تعیین نمود.

کلیدواژه‌ها: توریسم، توسعه، گردشگری روستایی، گردشگری طبیعی، گردشگری تاریخی، گردشگری مذهبی.

فصل اول

مقدمه

۱-۱- مقدمه

تمامی کشورهای جهان در تلاش برای دستیابی به توسعه پایدار می‌باشند در این راستا توسعه توریسم یکی از راهکارهایی است که می‌تواند در جهت دستیابی به این هدف متمر ثمر واقع گردد. تنوع بخشی به اقتصاد، بالا بردن شاخص‌های توسعه انسانی، مشکلات ناشی از صنعتی شدن و آلودگی بیش از حد استاندارد شهرها بویژه شهرهای بزرگ، مهاجرت‌های روستایی، افزایش بهره‌وری و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغالزایی، تعامل فرهنگ‌ها و گفتمان‌ها، حفظ محیط‌زیست از دغدغه‌هایی است که جهان امروز با آن روبه‌رو است. هر یک از کشورها در هر سطحی از توسعه در تلاشند که پاسخ لازم به دغدغه‌های مذکور را بیابند. در این میان، کشورهایی که به متنوع‌سازی اقتصاد روی آورده‌اند و می‌خواهند خود را از اقتصاد تک‌پایه‌ای برهانند در جستجوی شناخت راههای آن یا خلق راه‌ها و روش‌های جدیدند. یکی از این روش‌ها گردشگری است که اغلب کشورها بویژه کشورهایی که به لحاظ موقعیت مکانی از این مزیت برخوردارند، آن را در برنامه‌های توسعه ملی خود گنجانده‌اند تا از این طریق بتوانند فرآیند توسعه ملی

خود را سرعت بخشند [۳]. گردشگری یکی از، فعالیت‌های مهمی است که در دهه‌های اخیر از جایگاه ویژه‌ای در توسعه اقتصادی کشورها برخوردار بوده است. این صنعت علاوه بر درآمدزایی، ارزآوری، اشتغال‌زایی و تبادل فرهنگ‌ها، سهمی را در بین فعالیت‌های اقتصادی جهان، از جمله صادرات به خود اختصاص داده است [۵۳]. گردشگری صرفاً در بهره اقتصادی خلاصه نمی‌شود بلکه این بهره را از زوایای مختلفی همچون شناساندن فرهنگ داخلی به دیگر کشورها نیز می‌توان ارزیابی کرد. ویژگی‌های ساختار گردشگری هر مکان به نوبه خود از یک طرف متأثر از اهمیت، اعتبار، ماهیت، تنوع نقش و کارکرد مذهبی، فرهنگی، تفریحی، تجاری و به طور کلی جاذبه‌های مکانی آن است، و از طرف دیگر برگرفته و تأثیرپذیرفته از ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ساکنان محلی و گردشگران است [۱].

توریسم به عنوان سریع‌ترین و درعین حال بزرگترین صنعت در حال رشد در جهان مطرح می‌باشد بر طبق برآوردها ۵/۵ درصد از تولید ناخالص ملی (GNP) و ۶ درصد از سهم اشتغال جهانی از این صنعت تامین می‌گردد [۶۸]. بر طبق برآوردهایی که سازمان جهانی توریسم (WTO) انجام داده است تعداد افرادی که در آینده در سطح جهان در جهت سیر و سیاحت به اقصا نقاط عالم سفر می‌نمایند در سال ۲۰۲۰ به ۱,۶۰۲,۰۰۰,۰۰۰ نفر خواهد رسید، و در این سال درآمد حاصل از این صنعت به ۲۰۰ میلیارد دلار خواهد رسید. علاوه بر این، سازمان (WTO) اعلام نموده است که این صنعت در سال ۲۰۰۴، ۱۰/۴ درصد از GDP جهان را تامین نموده است و این مقدار در سال ۲۰۱۴ به ۱۰/۹ درصد خواهد رسید [۷۱].

برای گردشگری تعاریف زیادی ارائه شده است از جمله اینکه توریسم به مجموعه فعالیت‌ها و اقداماتی گفته می‌شود که به شکلی مرتبط با فرد گردشگر صورت می‌گیرد، به همراه کلیه فعالیت‌هایی که گردشگران در هنگام مسافرت به مکانی خارج از محل سکونتشان انجام می‌دهند بنابراین ویژگی اصلی توریسم این است که در درجه اول، به سفری اطلاق می‌شود که دور از خانه یا محل کار است و دوم، اقامت کوتاه مدتی است که ممکن است بدون توقف شبانه باشد [۳۸].

یکی از انواع گردشگری، گردشگری روستایی است. توسعه گردشگری در مناطق روستایی عنصری اساسی است و یکی از راه‌های نجات روستاها از فقر، مهاجرت و مشکلات اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌رود. در اکثر نواحی روستایی، به دلیل غالب بودن اقتصاد کشاورزی و آسیب‌پذیری آن، توجه به دیگر فعالیت‌های توسعه‌ای نظیر گردشگری به عنوان مکمل این بخش می‌تواند از جنبه‌های مختلف، تضمینی در بهبود شرایط زندگی روستاییان باشد [۵۱].

امروزه گردشگری روستایی ۱۰ تا ۲۵ درصد همه انواع فعالیت گردشگری را به خود اختصاص می‌دهد. این نوع گردشگری از یک طرف می‌تواند نقش مهمی را در متنوع‌سازی اقتصاد جوامع روستایی در قالب صنعت گردشگری ایفا کند و از طرف دیگر می‌تواند وسیله‌ای، برای تحریک رشد اقتصاد ملی باشد [۳۱]. رشد و حمایت از صنعت گردشگری سود و فواید زیادی را برای مناطق روستایی فراهم خواهد کرد بویژه این‌که توریسم روستایی به رشد بازارهای محلی و ایجاد درآمد در جهت پویایی اقتصادی روستاها کمک شایانی خواهد نمود [۷۰]. توریسم روستایی می‌تواند بسیاری از مشکلات مناطق روستایی کشورها را حل نماید همانند این‌که در جهت رشد اقتصادی، مشاغل بسیار و گوناگونی که هم نوین بوده و هم مشاغل قبلی را تقویت نموده را ایجاد کرده و فرصتهای رشد مناسبی را در محورهای گوناگون تجاری برای این مناطق فراهم می‌نماید [۶۵]. گردشگری روستایی به عنوان یک کارکرد فراساختاری می‌تواند از طریق مشارکت و وابستگی به سایر بخش‌های اقتصادی و فرهنگی جامعه گسترش و تداوم یابد و به نوبه خود در رشد و تعالی روستا و بالطبع گره‌خوردن آن با توسعه ملی نقش مهمی در فرایند توسعه کشور ایفا کند [۳۷].

در کنار این آثار مثبت اقتصادی و اجتماعی گردشگری، این پدیده بعضی از پیامدهای منفی را نیز برای این مناطق ایجاد نموده است. گردشگری می‌تواند آثار منفی اجتماعی همانند ایجاد اثر نمایشی، کالایی شدن فرهنگ، جابجایی و مهاجرت، وابستگی، جرم و جنایت، رواج اعتیاد، تغییر در ارزشهای اجتماعی و مذهبی جامعه میزبان و تغییر در زبان را در پی داشته باشد [۳۹]. و یا گردشگری معمولاً آثار منفی اقتصادی همانند افزایش قیمت کالاها و خدمات، افزایش کاذب قیمت زمین، افزایش هزینه زندگی، برگشت کم سرمایه، فصلی بودن فرصت‌های شغلی، جابجایی در اشتغال بومی و منسوخ شدن برخی فعالیت‌های مرسوم مانند کشاورزی و ماهیگیری در نواحی روستایی را موجب می‌گردد [۷۵].

هدف از انجام این پژوهش این است که برخی از آثار اقتصادی - اجتماعی توریسم بر توسعه مناطق روستایی رامورد بررسی قرار دهیم و دریابیم که ورود توریسم چه نوع آثار مثبت و منفی را برای مناطق روستایی از دیدگاه ساکنین روستاها ایجاد نموده است. برای این منظور دهستان کسلیان در استان مازندران که دارای جاذبه‌های متعددی در جهت جذب توریسم می‌باشد را در سه حیطه روستاهای دارای جاذبه تاریخی، مذهبی و طبیعی مورد بررسی و مقایسه قرار دادیم تا دریابیم که ورود توریسم با در نظر گرفتن نوع غالب جاذبه توریسمی چه تاثیری بر فرآیند توسعه این روستاها برجای گذاشته است.

۱-۲- بیان مسأله

گردشگری و مباحث مربوط به آن از دو منظر کمک به توسعه ملی و توسعه روستایی بسیار مهم تلقی می‌گردد. گردشگری یکی از منابع پرسودی است که بسیاری از کشورهای دنیا در آن سرمایه‌گذاری کرده‌اند این منفعت بسیار کاربر و یکی از کاراترین منابع برای افزایش اشتغال است [۴]. همچنین گردشگری امروزه در اغلب کشورهای جهان کلید توسعه محسوب می‌گردد به طوری که این کشورها گردشگری را بیش از سایر برنامه‌های توسعه در اولویت قرار داده‌اند. لذا گردشگری به عنوان یک گزینه می‌تواند این منظور را تا حد زیادی برآورده سازد. شاید یکی از عرصه‌های تنوع‌بخشی به اقتصاد کشور ایران با توجه به گوناگونی محیطی و مزیت‌های نسبی موجود آن گردشگری باشد [۵]. با گسترش رفاه اجتماعی در گوشه و کنار جهان، افزایش درآمد اشخاص، کاهش زمان اشتغال، تقاضا برای گردشگری افزایش یافته است. از سوی دیگر مردم جهان انگیزه و تمایل فزاینده‌ای به بازدید از اماکن فرهنگی و مذهبی و جلوه‌های طبیعی در گوشه و کنار جهان نشان می‌دهند. بهره‌گیری از این تقاضای فزاینده زمینه‌ی اشتغال گسترده‌ای را به وجود آورده است [۲۴].

جدول ۱-۱- اشتغال در بخش توریسم از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰

نواحی	۲۰۰۰		۲۰۱۰		رشد سالیانه
	درصد اشتغال	میلیون شغل	درصد اشتغال	میلیون شغل	
جهان	۱۹۲/۲۱	۲۵۳/۶۳			
آمریکای شمالی	۵۸/۵۷	۷۸/۵۲	۷/۲	۸/۶	۳
اتحادیه اروپا	۲۳/۸۳	۳۲/۴۹	۵/۷	۶/۴	۳/۱
آسیای شمالی	۲۰/۸۹	۲۳/۵۹	۱۳/۲	۱۴	۱/۲
آمریکای لاتین	۲۰/۸۵	۲۶/۱۸	۱۱/۵	۱۲/۶	۲/۲
اروپای غربی	۱۶/۹۸	۲۶/۶	۷/۹	۹/۵	۴/۵
جنوب شرقی آسیا	۱۵/۸۲	۱۶/۲۳	۸/۷	۸/۹	۰/۳
اروپای مرکزی و شرقی	۱۲/۳۹	۱۵/۸۵	۸/۳	۸/۹	۲/۶
اقیانوسه	۱۰/۲۳	۱۵/۲۷	۷/۲	۸/۵	۴/۲
خاورمیانه	۳/۱	۳/۹۶	۱۳/۴	۱۵	۲/۵
جنوب آسیا	۲/۸	۴/۱۴	۱۰/۱	۱۲	۴/۴
صحرای آفریقا	۲/۴	۳/۰۹	۷/۹	۸/۳	۲/۶
آفریقای شمالی	۱/۸	۲/۱۲	۱۴	۱۴/۴	۱/۸

ماخذ: [۴۸]

گردشگری در رشد و توسعه اقتصادی کشورها و به ویژه کشورهای در حال توسعه نقش و اهمیتی به سزادارد، به گونه‌ای که گروهی بدان به منزله فعالیت اقتصادی و در نتیجه، یک صنعت می‌نگرند بنابراین، باید کشورها، نواحی و جوامع گوناگون، برای بهره‌مندی از صنعت گردشگری و بهره‌گیری از آن به مثابه اهرم توسعه، با اجرای برنامه‌ای به ایجاد تغییراتی در این زمینه پردازند [۵۲].

از سویی دیگر باتوجه به عدم موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه در جوامع روستایی و همچنین بروز مشکلات در جوامع شهری، به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی، یکی از راهبردهای اساسی محسوب می‌شود. بسیاری از فعالیت‌های اقتصاد روستایی و سطح درآمد، طی دهه‌های اخیر دچار افول شدید شده و افزایش نرخ بیکاری و در نتیجه خروج نسل جوان و افراد دارای تحصیلات بالا از جامعه روستایی، توسعه نواحی روستایی را به مخاطره انداخته است [۴۹].

همچنین باید در نظر داشته باشیم که در جهان پرتلاطم کنونی، روستاها به کانون تردد انسان‌هایی بدل شده‌اند که برای فرار از زندگی پرهیاهوی شهری و زندگی ماشینی، به روستاها سفر می‌کنند. با توجه به دامنه تقاضا و نیازهای محیط روستایی، گردشگری روستایی رو به توسعه گذاشته است و روز به روز بر اهمیت و جاذبه خاص آن افزوده می‌شود. در فرآیند برنامه‌ریزی منطقه‌ای، می‌توان گردشگری روستایی را ابزاری برای افزایش اشتغال محلی و بهبود کیفیت زندگی و در نتیجه، افزایش سطح رفاه اقتصادی و امکانات اجتماعی منطقه‌ای به حساب آورد [۴۰]. ضرورت تنوع‌بخشیدن به اقتصاد روستاها امری مهم تلقی می‌شود اگر به طور کامل توسعه گردشگری در روستاها طرح‌ریزی شوند، می‌توان تا حدودی این مناطق را از رکود و انزوا خارج کرد و موجب تنوع فرهنگی و گسترش توسعه روستایی شد [۴۹].

در نهایت می‌توان گفت که در اکثر نواحی روستایی، به دلیل غالب بودن اقتصاد کشاورزی و آسیب‌پذیری آن، توجه به دیگر فعالیت‌های توسعه‌ای نظیر گردشگری به عنوان مکمل این بخش می‌تواند از جنبه‌های مختلف، تضمینی در بهبود شرایط زندگی روستاییان باشد. گردشگری روستایی می‌تواند در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی، تنوع‌بخشی اقتصادی و رشد آن، خلق فرصت‌های شغلی، حل معضل بیکاری، ارتقای استانداردهای زندگی از طریق تأمین خدمات اجتماعی و پرکردن شکاف بین نواحی شهری و روستایی در زمینه‌های مختلف، و کاهش مهاجرت روستایی به کلان‌شهرها نقش عمده‌ای داشته باشد [۵۱].